

NEŽA MAURER

Maurerjeva je predvsem pesnica, vendar pa je pomembno tudi njeno novinarsko in uredniško delo. V Skofji Loki, kjer živi, je pripravila več odmevnih literarnih večerov, med katerimi kaže omeniti vsaj dva - predstavitev njene pesniške zbirke Drevo spoznanja in predstavitev njene najnovejše poezije na prireditvi ob lanskem kulturnem prazniku. Prav tako je pomembno njeno mentorsko delo ob izidu pesniške zbirke Silve Brank, mentorstvo pisateljici Skrinarjevi ter mentorsko delo z literarno skupino Iskra iz Kranja. Neža Maurer piše tako za odrasle kot za otroke in mladino. Kar 130 njenih otroških pesmi je tudi uglasbenih, glasbeno obdelavo pa dobivajo tudi njene pesmi namenjene odraslim. Maurerjeva je tudi uspešna prevajalka iz jugoslovanskih in evropskih književnosti.

Igra za življenje

Izbior pesmi iz ciklusa Igra za življenje. Zbirka pesmi je prejela pretekli mesec prvo nagrado na natečaju lirike, ki ga je razpisala Mladika iz Trsta.

ČRNO KOT UPOR

Čutim prihod novega.
Pripravljena sem.
V jetrih je slast življenja,
slast smrti.
Moj dih je svež gornjak,
ki zbistri nebo in misli.
Črno obleko si nadenem,
da je pot pred mano svetlejša.
Črna očala prisilijo misli,
da iščejo žareče barve.
Črne besede varujejo
pred lepimi lažmi.

TRENUTEK

Zapojem, izpojem,
razbijem trenutek
in ga izpijem do poslednje
kaplje,
do zadnjega udarca srca.
Tako morska vidra
na svojih prsih
raztrešči školjko in jo použije.

KRČEVITO

Kaj vse se je izkradlo
iz mojih dlani,
odhulilo iz mojega doma,
izteklo iz mojih žil...
Zda se poskuša vriniti
med moje krčevito sklenjene
prste,
pretihotapiti mimo zarjavelih
ključavnic,
kaniti v moje ozke oči,
v moje žile,
da bolešno trznejo,
da poženejo kri v srce -
da ga raznese.
Naj se razkrije,
kdo je bil tisti glavni,
odločujoči.
Ne bo se zvedelo:
v poplavi je vsaka kaplja
enako uničujoča.

NEKAJ ALI NEKDO

Vsak od nas je samotna gora,
otok, mogoče zvezda,
ali nekaj še bolj samotnega,
temnega v temi.
Čudež je že to, da se pojavi
nekaj
ali nekdo,
ki to temo razžari.
In nič več.

BRIDKO

Moja ljubezen
zmeraj na lovu,
zmeraj znova željna
ljubkovanja in toplega naročja.
Bridkost je ime poti,
po kateri hodi;
tlakovana je z ježicami.
Mačje blazinice puščajo za sabo
rdeče žige.

IGRA ZA ŽIVLJENJE

Ljubezen te vsega pretiplje,
vzame ti srce iz zibelke -
dvigne ga visoko
in ti si srečen.
Iz vsakega lasu
naredi struno
in nanjo strastno igra.
Na vsako vlakno
in misel igra,
divje, omamno.
Dokler ne nosiš
obisti na obrazu
in solz v trebuhu,
te preskuša,
zavija kot darilo -
in te dá, komur hoče.
Ko te zavrže,
si najbolj njen.

POLDE OBLAK

Slikarstvo Poldeta Oblaka najmočneje obvladuje fragmentistični slogovni način, ki pomeni razdelitev slikarske ploskve v več polj, katerih vsako je lahko reševano na svoj način. Osnovni motiv zajema običajno največjo ploskev in je navadno reševan dokaj realistično; ob njem se pojavljajo manjša slikarska polja, ki tega pojasnjujejo ali dopolnjujejo in so pogosto abstraktna ali na meji abstraktnega, simbolična in dekorativna.

Ceprav je deljenost slikarske ploskve najbolj vidna posebnost Oblakovih slik, je v njih vsaj toliko pomemben njihov pogost surrealistično uglašen podton. Oblakove krajske slike v močni kontrastni barvitosti, ki spominja na mediteransko, ustvarjajo vtis v žgoči svetlobi sonca otrplega življenja. Svetloba, ki ji ni videti izvora, deluje magično in slike se ob vsej svoji živosti zde kot večni pomniki skrivnostnosti narave. Dražljivo deluje tudi Oblakovo poigravanje z menjanjem ostrih črnih črtnih obrisov in mehkih pastelnih barvnih ploskvah v isti sliki. Če osnovni motiv rešuje črtno in mu s tem poudari telesnost, naniza okoli njega v mehkih ploskvah oblikovno zelo abstraktne simbole, ki glavnemu motivu dajejo neko nestvarno razsežnost. Če npr. oblikuje deklinsko glavo z ostrimi potezami, položi v dekletove oči posebno mehko itd. Skratka: slike Poldeta Oblaka so polne notranje dinamike, vključene v skrivnostno statičnost; polne so raznoterih in raznorodnih avtorjevih hotenj in teženj, ki jih z umetniško intuicijo usklajuje v harmonične celote.

Maruša Avguštin

CVETO SEVER

Če bi videl,
kaj se dogaja v otroški glavi,
vesolju v malem,
bi lahko delal genialne predstave.

Lutkarija je vsemogočno gledališče

Kranj - Lutke bi bile lahko imenitna terapija za dolgočasnega, fantazije oropane odraslega. Pa nam žal tiči v zavesti, da so lutke le za otroke, odrasli pa imajo svoj svet, v katerem lutka - ta nenavadna lesena, papirnata igrača v rokah lutkarja zajoče, se zasmee, vriska, se huduje, zbada, živi in umira - nima kaj iskati. Mar res?

Cveto Sever je v Sloveniji edini lutkar, ki hoče biti lutkar. Sliši se morda malce zamotano, toda res je, da se vsi ostali, ki se pri nas hočejo poklicno ukvarjati z ustvarjanjem lutkovnih predstav, imenujejo dramski umetniki, seveda v lutkovnem gledališču. Toda naziv, kakšnega si pač kdo nadene v skladu s tistim, kar ponujajo kulturniški predpisi, pač še ni merilo, ali si dober ali manj dober ustvarjalec lutkovnih predstav. Po mnenju Cveta Severja je lutkar tisti, ki zna vdihniti življenje v predmete, ki nastopajo v neki predstavi.

Se pravi, da je treba nameštati malce fantazije, dodati dva, tri prgišča besed, začiniti z dobro, po možnosti živo glasbo in že je tu predstava? Čarovnija, kaj pa bi drugega to sploh lahko bilo, vedno uspe: če je lutkar vse obe-

nem, dober igralec, če je on sam nekakšen resonančni prostor za sporočila, ki mu jih pošilja mlado občinstvo in če sam usmerja preko neživih - živih predmetov v rokah, lutk, svoja sporočila. Pa še celo vrsto takšnih čejev je najbrž potrebno, da je predstava predstava. In še kaj povrh, da čarovnija, ta čudna skrita moč, ki v otroških glavah izpušča balone polne otroške fantazije, sploh deluje.

»Ne, lutkar ne dela fantazijske predstave in jo vliva v otroške glave, njegove roke, lutke, glasba so le sprožilo za otroško fantazijo. Vse se začne dogajati kar samo od sebe in v tem je čarovnija. Če bi videl, kaj se dogaja v otroških glavah, kako se dogaja, potem bi lahko delal genialne predstave. Tako pa se trudim na majhnem odru zaigrati z lutkami nekaj poezije, skrbno

nastavim uho, če otroci to slišijo, pogledam, če se jim svetijo oči - potem vem, da smo vsi skupaj nekaj trenutkov čarali - otroci in malo tudi sam.«

Osem ustvarjenih predstav v devetih letih, deveta predstava je zdaj še ideja, ki z vsakim dnem dobiva bolj določno obliko, je obletelo v teh letih domače lutkovne odre, preskušalo univerzalnost lutkovne govornice pri otrocih in odraslih v tujini. Junaki minulih predstav odreeneli visijo s sten, se na nitkah spuščajo s stropa, dregajo v obiskovalca delovne sobe, lutkovnega skladišča in delavnice obenem ter vdano čakajo, da spet ožive. Na nekaterih se rahlo nabira prah pozabe, druge spet zavriškajo, zapešejo, zaigrajo v lutkarjevih rokah, ko jih obsijejo odrske luči.

Smo odrasli pozabili, da smo bili otroci in ne razumemo več govornice lutk? »Odrasli tega ne pozabijo, v vsakem od nas je skrit otrok še naprej. Zato včasih ne vem, ali na predstave otroci pripeljejo starše ali je morda obratno. Gledališče je gledališče in čaru tega ni mogoče ubežati. Toda, da odraslim ne bi bilo treba gledati Janka in Metke, Vrtljaka, Zgodbe o vremenu, Vodnjaka življenja, Nočne zgodbe, pet vso sezono živih predstav, pripravljam za novo sezono predstavo samo za odrasle. Male marionete, mali, za paravan skrit oder, je ponovno približevanje klasiki, zgodba za današnje in druge čase in po lutkovno zašiljeno sporočilo za odrasli svet.«

In svet je vendarle boljši, če ga včasih razlagajo tudi lutke.

BLAŽ OGOREVC

Pesmi in prozo objavlja že petnajst let v Problemih, na ljubljanskem radiu, v Oku, Književnih rečih, Poljih, Književnosti, Bagdali, Žirovskem občasniku, Novi reviji in drugod, sodeloval pa je tudi pri dveh antologijah. V književni obliki je objavil Prislino zreli paradiznik in Zima na socialističnem kmetijskem posestvu. Dobil je nagrado Mladosti in nagrado Predsedstva Zveze socialistične mladine Jugoslavije za najboljšo knjigo mladega avtorja v letu 1976 v Jugoslaviji. Na mednarodnem pesniškem srečanju Struški večeri poezije v letu 1978 pa je prejel nagrado Mlada Struga za najboljšo zbirko pesmi mladega avtorja.

ŠKOFJELOŠKI ROKOPISI

*So ozke tlakovane ulice
ujete med stare sive stene,
te pa so visoke
in popisane s čudnimi risbami in znaki,
ki jih je zabeležil prhki odpadajoči omet.
Pa jih ne razvoza nobeden tistih,
ki stopajo po tlaku*

*Menda pa jih neprestano prebira nek učen ptič,
ki prebiva na podstrešju mestne hiše,
a skrivnosti pismenk ne izda nikomur.*

*In pravijo,
da te hijeroglifje vsak dan znova
na zidove vpisuje sam Gospod Bog
in da so skrivnosti,
v njih zaobjete,
neznanske.*

**PESEM, KI JO OB PRAZNIKI
PREPEVAJO KLETARJI**

*V vlažnem mraku,
ki je poln šušterja
in dotikov z mokrimi dlakastimi živalmi,
(a od njih se v temi čuje le šum prestopanja
in zatajenega sopenja),
živijo topoumni starci,
(z ostrimi nosovi, ščetinastimi bradami in krvavimi
očmi),
ter hudobne starke,
ki se jim med kožo trupa,
(z lomljivimi hrustančastimi rebri naphanega),
in povešenimi združitimi joški,
(ti so v temi že skoraj mlačna tekočina postali),
nabira zelena plesen,
(po penicilinu dišeča).*

*Včasih pa iz ozadja,
čisto tam od mrzlih sten,
priplava rezgetavi hihot bedastih otrok,
(žrtev familijarne idiotije),
kot človeškim ribicam so jim
že pred rojstvom zakrnelo oči.*

*V kotih pa,
(sem ter tja),
kakšen s fronte pobegli vojak
debilno grobarjevo hčer nateguje,
da se stokanje pohote z ostalimi zvoki
v kletarsko simfonijo zlije.
In ko se sklanjamo,
(drug k drugemu),
in si vohamo po vlažni plesni in podganah dišeče
obleke,
si globoko v ušesa šepetamo hudobije.*

DOMAČIJSKA PODOBA S KRAVO

*V majavi stari hišici prebivata stavec in starke.
Po njenih preperelih stenah,
v nagnitem lesu vrat in v okvirjih malih okenc,
pa v slami,
s katero je streha krita,
se neslišno dogajajo kemijske spremembe.
Ko v sivih mračnih večerih spodaj v vasi utihnejo psi,
se prične po zanemarjenem vrtilčku
tiho sprehajati neka krava.
V zimskih časih pa,
ko zalije grape noč
in ko postane ozračje trpko kakor žganje,
(skuhano iz tepk),
nekdo škrebља po strehi
in poseda na dimniku,
da se sobica napolni z dimom,
ki po prsti z vaškega pokopališča diši.
Takrat starka v grozi sklepa koščene roke
stavec pa prazno v marogast zid strmi.*

BORIS SAJOVIC

Oblikovno uravnotežen, za spoznanje hladne lepote tip ženske figure, ki mu je Boris Sajovic v svojih akademskih letih namenjal precejšnjo pozornost, se je prav kmalu začel spreminjati v vedno bolj mehko oblikovano, senzibilno in lirčno obarvano žensko telo. Njena igrivo razgibana, prvotno manj osebno občutena pojavnost je ob uveljavljanju različnih položajev telesa, ki so sledili oblikam modela, vedno bolj pridobivala na individualnosti. Določeno izjemo je pri tem predstavljal obraz, ki je ostal tipiziran oziroma zabrisan. Vendar je tako ustvarjena idealna oblika glave ustrezala mehkim oblikam ostalega telesa. Lepotni shemi, ki si jo je ne glede na model zamislil kipar, so se morala prilagoditi tudi razmerja med posameznimi deli telesa.

Podobna načela je Boris Sajovic uveljavil tudi pri oblikovanju živalskih teles, ki jih lahko štejemo med najbolj privlačne kiparske stvaritve tega žanra v naši povojni plastiki.

Obdobje na realističnih osnovah temelječega, nekoliko idealiziranega koncepta oblikovanja človeškega ali živalskega telesa, je kasneje zamenjala kiparjevi drugačni notranji nastrojenosti prilagojena oblika figur. Razvoj gre v smeri vsebinsko bolj poglobljenega likovnega izraza. Nekdanje bolj ali manj vzdrževano ravnovesje telesnih oblik se prevesi v močno poudarjanje določenih detajlov, kar je še posebej vidno v kiparjevih monotipijah, ki morda prav zato deluje zelo ekspresivno. Sile, ki so nekdanj vzdrževale ravnotežje v notranjosti figur, popuščajo, teža kiparske materije sledi naravnim zakonom in lega k tlom. Značaj umetnikovega kiparstva se vedno bolj izmika racionalnim pobudam in prehaja v emocionalno in izrazno poglobljeno sfero.

Cene Avguštin

JOŽE PERKO

Za človeka je pač velika sreča,
kadar najde delo po svoji meri.

Filmsko videnje sveta in ljudi v njem

Sebenje - Jože Perko sicer posname večino filmov, za katere mu scenarij navdihne največkrat kakšna športna tema - kot na primer zaključena kariera Bogdana Norčiča ali obletnica začetkov smučanja na naših Blokah, kar prav sedaj snema. Toda za filmskega ustvarjalca dokumentarnega filma bi usmerjenost izključno v šport pomenila nekakšno filmsko slabovidnost za druge človeške dejavnosti; ta širina pa je pri že dosedanjem Perkovem filmskem opusu jasno prišla do veljave.

Ljudi pri filmu ali s televizije si ne predstavljamo brez obveznih črnih očal, ki naj bi - tako razlagajo - varovala njihove na svetlobo preobčutljive oči. Jože Perko ne nosi takšnega filmsko razpoznavnega rekvizita, ima pa o svetlobi povsem svoje poglede; ne mara razpršene svetlobe, ki napolnjuje prostor, zato tudi podnevi prižiga na delovno mizo usmerjen snop namizne svetilke v deloma zatemnjenem prostoru. Morda je to tudi edina njegova na prvi pogled vidna posebnost. Poleg tega seveda, da se nenehno ukvarja s športom. Na polici je pri roki teniški lopar, barva obraza pa pričra o smučanju po poznem zeleniškem snegu.

Prav povezanost s športom kroji tudi njegov delovni program. Večina v letu dni posnetih dokumentarnih filmov za dokumentarni program ljubljanske televizije se suče okoli športa. »Sliši se morda nenavadno, toda pri športu me je tema poraza vedno zelo zanimala. Večina ljudi sicer šport razume drugače, sam pa skozi filme, ki jih delam,

skušam prikazati nekakšen nepravičen odnos do človeških zmoglosti in to ne le telesnih; končno o športnem dosežku odloča marsikaj, tudi zrelost športnika na primer.« O takšnem, drugačnem razmišljanju o športu govori njegov film o izrednem skakalcu Bogdanu Norčiču z naslovom Brat ali kako nehati: pred leti je bil prikazan kot dokumentarec meseca.

Toda nagnjenje do športa Jožeta Perka vendarle ne zapelje do te mere, da bi se ukvarjal izključno s športnimi temami. Če se je »zastrupljenost« s filmom pokazala tako zelo zgodaj, da je bil še med ustanovitelj Tržiškega filmskega kluba Tomo Križnar, pa je postal znan po svojih zanimivi filmski predstaviti zadnjega tržiškega šuštarja. Film posnet, kot sam pravi, na pobudo prof. Robleka je pred kakimi petnajstimi leti vzbudil pozornost ne le zato, ker gre za zanimiv etnografski film, pač pa tudi za imeniten značajske portret starega Molineta in njegove družine.

Od takrat pa do danes je seveda nastala cela vrsta njegovih filmskih portretov, med zadnjimi morda kaže omeniti portret igralca Poldeta Bibiča. Vendar se Perko ne loteva le te zvrsti, pač pa ga zanimajo tudi povsem aktualne teme, tudi politične. Pa naj gre za propadanje gozda v naši zavesti, o čemer govori v kratkem filmu Kriza, ali pa o posem sedanjem trenutku, ko smo vsi skupaj izredno in bolj kot kdajkoli občutljivi za izrečne besede, etikete, oznake... Filmsko je ta problem razčistil v dokumentarcu Jesen ali kje so tiste stezice... Ostrina filmsko povedane teme je gotovo zbudila marsikoga.

Večino svojih dokumentarnih filmov posname po lastnem scenariju. Neredko je vse obenem - še režiser in snemalec povrh. Vendar to nikakor ni slaba stran ukvarjanja s filmom, celo nasprotno. Le tako lahko nastane celovit avtorski prispevek - film, ki nosi pečat ustvarjalca ne le v okvirni pripovedi, sliki, glasbi, in je le tako svojstveno filmsko

sporočilo, svojstveno videnje ljudi in sveta.

Okrogla obletnica bloškega smučanja je verjetno tema, ki bi je Jože Perko nikakor ne hotel izpustiti iz svojih filmskih načrtov. Sprejet je njegov scenarij, priprave na snemanje so že steikle. Gre za večji projekt, pri katerem je potreboval celo vrsto strokovnih sodelavcev vse do prof. Ulage. »Rad bi naredil film, ki bi odrazil to našo izredno danost, da smo poznali smučanje že davno pred tako imenovanimi alpskimi deželami. V film bom vključil tudi igrane ali bolj rečeno rekonstrukcijske prizore. Rdeča nit v filmu bo bloški smučar, ki se seveda pojavlja tudi danes, ko se naše smučanje tudi ekonomsko potrjuje, da ne govorim o smučarskih zvezdah, kot sodobni pojavnosti smučanja. Začeli bomo snemati v Planici na zaključku svetovnega pokala in sicer z zaključnim prizorom, kot se to v filmu običajno dogaja.«

Lea Mencinger

